

DORHOIUL ȘI LOCUITORII SĂI (1774-1864)*

VASILE ADÂSCĂLIȚEI**

Dezvoltarea societății umane se prezintă dintotdeauna ca un proces global extrem de sensibil la tot ce se întâmplă în fiecare din componentele sale. Iată de ce nu este cătuși de puțin surprinzător faptul că există dintotdeauna o strânsă relație între tendințele evoluției populației, creșterea demografică și progresul general al societății.

Studiul demografiei istorice, după opinia acceptată de economiștii și sociologii contemporani, este absolut necesară pentru măsurarea vitalității unui popor, a forței sale economice, militare și culturale. Strategii militare, politologii și filosofii iau chiar în calcul și posibilitățile de expansiune ale unor popoare din această perspectivă demografică.

Se acreditează tot mai mult ideea că evenimentele „mari” din istoria omenirii își găsesc, în parte, explicația în schimbările intervenite în creșterea populației, în mișcările ei verticale – reprezentate de proporția dintre natalitate și mortalitate și orizontale ale deplasării. “Explozia demografică” care a dublat populația Europei între 1750 și 1900 se manifestă fără îndoială și în spațiul românesc, cu trăsături evident specifice, îndeosebi în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Transformările din domeniul demografic, „revoluția demografică”, și-au găsit expresie nu atât în latura cantitativă, în ritmul mai mare de creștere a populației, cât mai cu seamă în cea calitativă, exprimată în modificarea substanțială a structurii acesteia, creșterea numărului de meșteri și negustori, separarea de agricultură a unei însemnate părți a populației, modificarea funcțiilor orașelor care devin promotoare ale noului, centre ale producției și schimbului, ale activității administrative și mai nou, centre de formare ale spiritului public, a conștiinței naționale, cărora le-a dat expresie școala și presa.

Privită dintr-o altă perspectivă, creșterea demografică datorată și desființării monopolului otoman, dispozițiilor Regulamentelor Organice, stabilității politice ce a urmat după 1834, a grăbit formarea pieței unice, dezvoltarea legăturilor cu piața externă, intensificarea luptei politice și ideologice pentru modernizarea societății românești și realizarea primului pas spre unirea românilor din 1859. În cercetarea demografică a acestei perioade – ultimul sfert al secolului al XVIII-lea și prima jumătate a sec. al XIX-lea – pentru orașul Dorohoi, m-am folosit de două categorii de izvoare fundamentale: 1. recensămintele din anii 1774, 1803, 1832 și 1859, situate la intervale de timp aproximativ

* Articol inedit.

** Profesor de istorie la Dorohoi, doctorand în istorie al Universității „A.I. Cuza” - Iași.

egale și referențiale pentru domeniu și actele de stare civilă de la Arhivele Statului Botoșani; 2. fondurile Prefecturii, Primăriei și Protoieriei orașului Dorohoi. Deși prezintă numeroase deficiențe, alcătuite neștiințific, în scopuri pur fiscale, aceste documente totuși există, ele fiind un motiv de satisfacție chiar și pentru cercetătorul mai exigent.

Recensămintele anterioare anilor 1772-1774 sunt puține și nu ni s-au păstrat în întregime.

I. CATASTIHUL DIN 1591

Prima înregistrare a populației din Țara Moldovei datează de la sfârșitul secolului al XVI -lea (1591), în ultimul an de domnie a lui Petru Șchiopul, când s-a făcut o situație a populației birnice, pe ținuturi¹. Catastihul din anul 1591, privind populația birnică a țării și gorștina oilor, este socotit drept cea mai veche statistică moldovenească. Poartă denumirea de “Catastih de cisle de țărani, de la toate ținuturile și curteni și vătăji și neamini și popi”, fiind datat la 20 februarie 1591. Scris în limba română, catastihul este astfel, unul dintre puținele documente ale limbii române din secolul al XVI- lea.

Catastihul împarte populația birnică a Țării Moldovei în cinci categorii fiscale; țărani, popi, vătăși (care par a fi vătămanii, căpeleniile administrative ale satelor), nemeși, „neamuri”, boieri de la țară fără funcții. Această din urmă categorie va fi numită mai târziu mazili sau razeși, probabil plătind un bir mai mic, dar îndatorați a sluji pe domn ca ostași și curteni, despre care C.Turcu afirmă că erau țărani liberi din satele domnești, cărora li se impun treptat pe lângă obligațiile militare și obligații fiscale. C.C.Giurăscu afirmă că ei, curtenii, reprezentau o importantă categorie fiscală, făceau servicii și la curtea domnească prin rotație și de aceea au putut fi considerați drept slujitori ai curții².

Catastihul de la 1591, înregistrează în ținutul Dorohoi 1829 de birnici, capi de familie, din care 121 de popi, 124 de curteni, 50 de neamiși, 24 de vătăși și 1510 de țărani (82,55%), încadrați în diferite categorii fiscale. Datele oferite sunt incomplete, deoarece catastihul nu cuprinde și numărul mare al sălașelor de țigani, locuitorii din clasele privilegiate, boierii, dregătorii, slujitorii curții domnești și boierești, călugării din numeroasele biserici și mănăstiri, popii din Iași. În același timp, catastihul nu este complet. Este singurul pentru o perioadă foarte lungă și nu se pot face comparații cu alte documente asemănătoare; se referă doar la populația țării privită sub o singură latură, aceea a visteriei.

Deși interpretarea lui este susceptibilă de erori, totuși catastihul ne oferă multe informații destul de exacte, el marcând totodată și începutul statisticii românești. Din analiza catastihului, la 1591 populația Moldovei ar fi fost de 215.085 suflete – din care 47.217 birnici³. Odată cu dezvoltarea în ansamblu a societății medievale românești, populația Țării Moldovei a crescut din 1591 până în 1772 cu 109,4%, iar până la începutul secolului al XIX-lea, cu 235,8%⁴. Această creștere s-a realizat chiar în condițiile în care, în secolul al XVIII-lea,

¹ Constantin Turcu, *Cele mai vechi statistici moldovenești în „S.C.Ș.”*, Istoric, Anul VII, fasc.2, 1956, Iași, p.58.

² C.C.Giurăscu, *Istoria Românilor*, vol.II 2, Ediția a 2-a, București, p.513.

³ Constantin Turcu, *op.cit.*, p.67.

⁴ Gh.Platon, *Rădăcinile istorice ale Revoluției române de la 1848*, în „A.I.I.A”, XI 1974, p.41, Iași.

secolul fanariot, Țara Moldovei a fost teatrul mai multor războaie pustiitoare iar politica fiscală a domnilor fanarioți și numeroasele abuzuri ale boierimii au provocat deplasări masive ale populației în afara granițelor Moldovei⁵.

II. CATAGRAFIA ȚĂRII MOLDOVEI DIN 1774

Primele date cu privire la populația târgului Dorohoi le găsim în catagrafiile realizate din ordinul lui P.A. Rumeanțov, comandantul trupelor rusești în războiul ruso-otoman din 1768-1774. Prin efectuarea recesământului, comandantul trupelor rusești voia să cunoască pe ce resurse materiale și umane se poate baza în războiul purtat cu otomanii. Datele primei catagrafii începută în 1772 și terminată în vara anului 1773 nu au mulțumit autoritățile țariste, care au ordonat efectuarea unei noi catagrafii, terminată în 1774 și din care rezultă diferențe însemnate față de prima⁶.

După informațiile din aceste catagrafii s-a întocmit cea mai completă listă a locuitorilor din Moldova, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Recensămintele cuprind 2.299 așezări cu 87.000 de capi de familie. Densitatea populației Țării Moldovei dintre Siret și Prut era de 10 loc./km². Dregătorii Țării Moldovei, pământeni care au efectuat recensămintele, înregistrează capii de familie din fiecare așezare, categoria fiscală a celor catagrafiați, fiind înregistrați și proprietarii satelor, fapt ce permite și reconstituirea structurii proprietății feudale pentru acea perioadă.

Catagrafiile (1772-1773 și 1774) cuprind cele mai complete și timpurii informații a ocoalelor din ținutul Dorohoiului. Târgul Dorohoiului face parte din Ocolul Târgului, cuprinzând satele Hilișeu, Pomârla, Ibănești, Cristinești, Dămileni, Comănești, Oroftiana, Șfărcăuți, Lișna, Mlenăuți, Eșiții din Pomârla, Vorniceni și satul Hudești⁷.

În târgul Dorohoiului dregătorii domnești fac următoarele înregistrări în anul 1774: “Situație de toate suma oamenilor ce s-au aflat la ținutul Dorohoiului, scriindu-se care cu orice fel de nume s-au numit, biriciei și rufeturile, 1774, iunie 22”.

Ocolul Târgului

Târgul Dorohoiului

177 – toată suma caselor

177 – scădere rufeturile, încă

112 – poștași

6- femei sărace

8- străini

5 – argați ai căpitanului de poștă

5 – lemnari și pescari ispravnicеști

⁵ Vezi Ecaterina Negruți -- Munteanu, Paul Cernovodcanu, *Potențialul uman al Țărilor Române (1711-1820). Evoluția demografică a Țării Românești și Moldovei*, în *Academia română Istoria Românilor*, vol.VI, *Românii între Europa clasică și Europa luminilor (1711-1821)*, E.E., Bucurcști, 2002, pp.51-78.

⁶ P.G..Dmitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, vol.VII, partea I, Chișinău, Editura Academiei de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie Chișinău, 1975,p.26.

⁷ *Ibidem*, pp.486-503.

- 10 - preoți, diaconi, dascăli
- 3 - ruptași
- 5- țigani
- 21 - jidovi
- 2 - văduve ale jidovilor

Poștași

- 1. Anton Tiron
- 2. Vasile Straton
- 3. Ion sîn Tofânească
- 4. Ion, hostinar
- 5. Nichita, pescar
- 6. Constantin Hribu
- 7. Gheorghii Gavriluță
- 8. Ilie sîn Ursul
- 9. Toader zet Ungurinaș
- 10. Macsin
- 11. Ion sîn Mihaiu
- 12. Vasile, muntean
- 13. Savin Dărăscu
- 14. Ion Broscăuceanu
- 15. Vasile Andrieș
- 16. Luca Kriță
- 17. Toader Kriță
- 18. Ștefan Kriță
- 19. Maksin Țar
- 20. Ștefan Tiron
- 21. Ioniță, ciubotar
- 22. Vasile, olar
- 23. Ion Răcilă
- 24. Neculaiu cumnat lui Roman
- 25. Aleksa, morar
- 26. Miron Kuciran
- 27. Ion sîn Miron
- 28. Aksinti Koțuc
- 29. Neculaiu Koroiu
- 30. Ion Motan
- 31. Tănasii, solnar
- 32. Aksintii Iftodan
- 33. Dumitru, bârsan
- 34. Gheorghii Hilip
- 35. Vasile, vătăman

- 36.Eftimie, solonar
- 37.Ion Ghiniș
- 38.Sandul Pricop
- 39.Moise Pricop
- 40.David Pricop
- 41.Vasile, chihac
- 42.Lupul sân Ursul
- 43.Timoftuui Ostahi
- 44.Kiriak, morar
- 45.Toader Mățã
- 46.Kiriak, olar
- 47.Ion Grosu
- 48.Ioniță, blănar
- 49.Tatul
- 50.Andrei Fetescul, holtei cu mamă
- 51.Dumitrașko Surdul, slabu
- 52.Toader sân Andriiaș
- 53.Vasile, secrier, șchiop
- 54.Gavriluță cel bătrân
- 55.Toader sân Gavriluță
56. Onofrii morariul
- 57.Vasile Ciucă, bătrân
- 58.Petre, cumnat lui Maksin
- 59.Neculaiu sân Zaharia
- 60.Tănasii sân Soltuzoaiei, holtei
- 61.Mihălaki sân Felip
- 62.Ion cumnatul Lucăi
- 63.Toader, olariul, băjenar
- 64.Simion , casap
- 65.Andronic, slabul
- 66.Ivan, rus
- 67.Toader Tiron
- 68.Ion sân Gafiții, holtei cu mamă
- 69.Gheorghiiță, ungurean, slabul
- 70.Neculaiu Gânsacu, vătăman
- 71.Neculaiu, rus
- 72.Ion Koceran
- 73.Vasile, brăhar
- 74.Sandul cumnat Kihal Cernăuțan
- 75.Ștefan Coroiu
- 76.Eftimie sân Măricăi, slabu
- 77.Nichita, brat lui?
- 78.Ion Ursul, brat Nichitei

- 79.Toma Cuciurean
 - 80.Nichifor sîn Gheorghii
 - 81.Sandul Cazacul, vătămă
 - 82.Ștefan, vătămă
 - 83.Toader Pleșca
 - 84.Opre, muntean, vâcar
 - 85.Grigorii sîn Koroiu, holtei
 - 86.Vasile, ciubotar, bătrân
 - 87.Grigoraș zet ciubotar
 - 88.Ion Bălan
 - 89.Toader Prutean
 - 90.Ștefan Plăcintă
 - 91.Toader Hodoroabă
 - 92.Gavril Hodoroabă
 - 93.Vasile, rotar
 - 94.Eftimie sîn Moisi, slabu
 - 95.Ursul Moisi
 - 96.Ion Tâmpoc
 - 97.Ion, ungurean
 - 98.Dumitrașco Stratan
 - 99.Gheorghe, oltean
 - 100.Kira Horlaciuc
 - 101.Pavel Horlaciuc
 - 102.Gheorghii Dron
 - 103.Ursul sîn Bejan
 - 104.Miron Bejan
 - 105.Andrei, zugrav
 - 106.Ștefan sîn lui?
 - 107.Aleksa sîn lui?
 - 108.Vasile Negrescu
 - 109.Ion Vasoschii
 - 110.Vasile Bostan
 - 111.Lazăr sîn Herjabă
 - 112.Eftimie Ciuntul, calic
- 112 fac (112 total)

Femei sărace fără ajutor

- 1.Neculăiasca
- 2.Lipa Skifirmîtoaie
- 3.Nastasia Neculăiasca
- 4.Româniașca
- 5.Maria, bărbierîța
- 6.Ioana, preoteasă

Rufeturi

Străini din târgul Dorohoiului ce nu dau nici la o rânduială

- 1.Toader, crâșmar vlădicăi ot Rădăuți
- 2.Stoian, furmașinu, orbu
- 3.Gheorghii, markitan
- 4.Ștefan, crâșmarul căpitanului Constandin
- 5.Vârnab, cu darea lui la căpitanul Hilișeu ot Botoșani
- 6.Gheorghii, argat lui Tutovan, străin
- 7.Vasile, sârbul, marchitan
- 8.Ion, frâncul, botezat
- 9.Vasile Robul

Argații lui Grigoraș Gherghel căpitan de poștă

- 1.Andrei, crâșmar
- 2.Toma Andriiaș, pescar
- 3.Toader Mihulcă, lemnar
- 4.Dumitrașco, rotar
- 5.Gavril, ungurian, cioban

Lemnari și pescari isprăvniciești

- 1.Gheorghe sânn Andrieș, pescar
- 2.Andrieș, pescar
- 3.Sandul zet Andrieș, lemnar
- 4.Grigoraș zet Bălan, lemnar
- 5.Ion sânn Paraschivii, lemnar

Preoți, diaconi și dascăli

- 1.Preot Tănasii
- 2.Preot Iordachi
- 3.Preot Ion
- 4.Diacon Irimie
- 5.Diacon Toader
- 6.Diacon Dumitrașco
- 7.Dumitrașcu, clisiiarhu (palamar)
- 8.Grigoraș, dascăl
- 9.Preot Păladi
- 10.Diacon Simion

Ruptașii ot tam

- 1.Vasile Brandaburul
- 2.Constantin, cumnatul Brandaburului
- 3.Toader, cojocar

Tigani, domniei sale stolnicului Enachi Canta ce se află cu case șezători în Dorohoi

- 1.Stan, scripcar
- 2.Dumitru, scripcar
- 3.Nistor, cobzar
- 4.Ion, scripcar
- 5.Drăgoiu, scripcar

Jidovi ce se află șezători în târgul Dorohoiului

- 1.Hărșcu, staroste
- 2.Nosil, Strâmbul
- 3.Iosip zet Marie
- 4.Nițul sân Bârcul
- 5.Îțco cumnatul Leibii
- 6.Moscul sân Hărșcu
- 7.Aizic sân Hevjii
- 8.Hațcal
- 9.Marco zet Freidiiu
- 10.Dănilă fratele Leibii
- 11.Strule cel Negru
- 12.Strul, bărlădean
- 13.Avram a Beiliu
- 14.Mănasco sân Hărșcu
- 15.Mihil Școlnic
- 16.Solomon Tătar
- 17.Moscul, hotincean
- 18.Nuta, croitor, cel bătrân
- 19.Iacov zet Avram
- 20.Leiba, croitor, slab
- 21.Zavil, croitor, slab

x sân – fiu(slavonism)

xx zet - ginere (slavonism)

xxx brat - frate (slavonism)

Deși Dorohoiul era reședința isprăvniciei ținutului dar și a ocolului, în fruntea căruia se afla un căpitan cu atribuții administrative și militare din Cristinești, 24 capi de familie sunt scutiți de bir, „ce sunt călărași la vel căpitan de Dorohoi”, târgul era a doua așezare a ocolului ca număr de locuitori, după Hudești, care avea 357 de case din care 151 rufeturi și 206 birnici⁸. Din 177 de gospodării (capi de familie), în Dorohoi 112 slujesc ca poștași.

Populația înregistrată ca „poștași sau portari” făcea prestații pentru armata rusă, transportând alimente și materiale de război de la bazele de aprovizionare din Podolia și până la Dunăre. Stațiile de poștă din ținuturile Dorohoi, Ibănești, Rădăuți, Ghireni, Volovăț și Ștefănești, se aflau la o zi distanță de mers și fiecare era deservită de 80-110 gospodării care transportau poverile cu carele și căruțele proprii. Pentru a aprecia numărul total al locuitorilor, se consideră, în medie 5 suflete de familie. Deci rezultă că numărul aproximativ al locuitorilor din Dorohoi, la acea dată ar fi fost cuprins între 850 și 900.

Având poziție privilegiată, locuitorii sunt înscriși toți în categoria rufeturilor, fiind scutiți, în calitate de argați ai căpitanului de poștă, ai isprăvniciei, preoți, țigani, străini (8) sau jidovi. Interesant este că la acea dată evreii reprezentau deja 11,71% din locuitorii târgului, străinii - 4,5% și țiganii - 2,8 %.

Catagrafia dorohoienilor din 1774 are o serie de neajunsuri legate de înregistrarea uneori numai a pre numelui capului de familie, Ion, Iordachi etc.; în alte cazuri ne arată sau nu, al cărui fiu, frate sau ginere este (Ilie sânu Ursul, Sandul zel Andrieș) sau se înregistrează ocupația respectivului (Ioniță-blănar, Dumitrașco-rotar, Grigoraș-dascăl) ori locul de unde vine (Gheorghe, oltean; Neculai, rus; Vasile, muntean). Ea reprezintă însă și o primă cronologie a onomasticii moldovenești, surprinzând procesul de formare a numelor locuitorilor din porecle, ocupații, origini sau anumite trăsături fizice (slabul, orbul). La data menționată, 1/3 dintre capii de familie, purtau deja nume de familie formate: Stefan Coroiu, Toma Cuciureanu, Ion Tâmpan, Vasile Negrescu.

Scurtă istorie a moșiei Târgului

Dorohoiul este atestat documentar, prima dată, la 6 octombrie 1407, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun. În delegația de boieri ce-l însoțește pe domn în Polonia, cu ocazia reînnoirii tratatului de vasalitate din anul 1404, îl găsim menționat al treilea între cei 27 boieri pe „pan Mihail dela Dorohoiu”⁹.

Punct vamal, menționat un an mai târziu (1408), Dorohoiul a fost probabil înzestrat și cu o moșie, ca toate așezările similare. Din nefericire, de-a lungul timpului, hrisovul domnesc a dispărut iar în aceste condiții moșia a suferit numeroase amputări din

⁸ P.G.Dmitricv, *Moldova în epoca feudalismului*, vol.VII, Partea I, pp.486-488; 499.

⁹ Costăchescu, M. *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol.II, 1932, Iași, p.630.

partea marilor boieri vecini din Broscăuți, Șendriceni și Pomârla iar sub fanarioți, la sfârșitul secolului al XVIII- lea, târgul și moșia sa ajung chiar obiect de danie domnească.

În anul 1795, la 17 ianuarie, domnul Țării Moldovei, Mihail Constantin Șuțu, dăruiește bisericii Sf. Gheorghe din Herța „mortasipia târgul Dorohoiu, ot ținut Dorohoiului și tot venitul din vatra târgului”¹⁰. La începutul sec. al XIX- lea, pe 15 mai 1804, domnul Alex. C. Moruz trece către mănăstirea Sf. Spiridon din Iași, biserica Sf. Gheorghe din Herța cu toate veniturile aferente ei, între care și vatra târgului Dorohoi¹¹. Documentul este contrasemnat de „Iordachi Roset vel Vistiernic”.

De la 1804 până la 1851, când s-a înființat Eforia târgului Dorohoiului, toată administrația veniturilor moșiei târgului se face de Epiteptropia casei Spitalelor din Iași. Întrucât după 1851 apar numeroase conflicte între Eforie și Epiteptropie, privind încasarea veniturilor moșiei târgului, după mai multe târăgănări și corespondențe între Iași și Dorohoi, în 1885 se cade la învoială ca vatra târgului cu toate veniturile să fie răscumpărată de la Epiteptropie de către Primăria comunei Dorohoiului cu suma înfimă de 7000 lei¹².

Aceste schimbări de proprietari n-au afectat însă creșterea orașului, îndcosebi demografică, cantitativă, dar și calitativă, în ceea ce privește procesul de stratificare a populației în acord cu lărgirea pieței unice și accentuarea procesului de modernizare. La 1774 Dorohoiul se afla în rândul orașelor mici din Țara Moldovei având 177 capi de familie cu 850-900 suflete, alături de Hârlău, Focșani, Vaslui, Tg.Frumos, Ștefănești, Fălcu, Tg.Neamț și Bacău(345).

III. CATAGRAFIA FISCALĂ DIN 1803

La 1803, în „Condica liuzilor”, Dorohoiul se regăsește între orașele mijlocii din Țara Moldovei (1000 și 2000 locuitori), fiind înregistrați 296 capi de familie cu 1480 de suflete, ceea ce reprezintă o creștere de 59,79% comparativ cu anul 1774¹³. Am calculat la numărul capilor de familie: birnicii, oamenii scutiți, numărul celor care-i scutesc (ca boieri), negustorii hrisovoliți, armenii, cioclii și evreii, indicați la sfârșitul ținutului. Numărul capilor de familie în 1774 și 1803 este mai mic decât cel real, deoarece nu au fost înregistrați în statistică decât numărul contribuabililor.

În anul 1803 unele categorii - mazili, ruțași, bresle de slujitori, slujitori bisericești, chiar și evreii - nu sunt catagrafiate pe localități, ci la sfârșitul ținutului, deci nici acestea n-au fost cuprinse între numărul capilor de familie existenți în orașe și târguri. La 1803, în ținutul Dorohoi erau 17 jidovi ce plăteau bir la 3 luni 33 lei, iar anual 132 lei. Din cei 296 de capi de familie, plăteau bir doar 130 în sumă anuală de 2104 lei, aproximativ 16 lei/ familie, restul locuitorilor - negustori, breslași ai spătarului Mihalache Costache și ai căminarului Costache, fiind scutiți de bir de stăpânii lor. Locuitorii se ocupau cu negoțul și cărăușia având „loc puțin de hrană”¹⁴.

¹⁰ Gh.Ghibănescu, *Dorohoiul, studiu și documente*, Iași, 1924, p.78

¹¹ *Ibidem*, pp.89-95.

¹² *Ibidem*, p.30.

¹³ Th.Codrescu, *Uricariul*, vol.III, 1886, Iași, pp. 300-308.

¹⁴ *Ibidem*, p.300.

Cu toate lipsurile menționate, „așa-zisa” **Condica liuzilor** din anul 1803 -publicată de Th. Codrescu în „Uricariul” la Iași în 1886 (unde îi face o prezentare și dă o interpretare greșită conținutului ei, susținând că ar cuprinde numărul oamenilor (liuzilor) aduși de peste hotare de către boieri și mănăstiri) - este pentru începutul secolului al XIX-lea primul document ce poate da o imagine indicativă, dacă nu precisă, asupra numărului total de capi de familie existenți în Dorohoi la acea dată. Originalul documentului se păstrează la Biblioteca Academiei Române din București¹⁵ și, după cercetări ulterioare, s-a ajuns la concluzia că această condică generală a visteriei a fost întocmită în octombrie 1803 și a servit la așezarea birului în Țara Moldovei începând cu 1 octombrie 1804, în conformitate cu dispozițiile hațișerifului din anul 1802¹⁶.

IV. CONDICA VISTERIEI ȚĂRII MOLDOVEI DIN ANUL 1816

A fost descoperită în anul 1844 în conacul părăsit al boierilor Sturza de la Cristești, jud. Iași și se păstrează la Arhivele Statului din Iași¹⁷.

Având o rubricajie asemănătoare cu cea a condicei din 1803, condica oferă informații succinte privind numărul birurilor, suma birului, proprietarii așezării, oamenii fără bir și „cei de către care se scutesc”

În ținutul Dorohoiului sunt înregistrați ca plătitori de bir 3903 oameni ce plătesc anual 13.417 lei, 423 oameni neplătitori de bir, 176 sunt slujitori iar 14 dregători și alții scutiți de bir¹⁸. În ținutul Dorohoi era un târg, 4 ocoale și 78 de sate.

Dorohoiul face parte din Ocolul Târgului cu 19 sate. În târgul Dorohoiului sunt înregistrați 62 de birmici ce plăteau anual 265 lei, 32 de oameni fără bir, așezarea aflându-se în proprietatea mănăstirii „Sf. Spiridon” din Iași. Ca și la 1803, cu privire la condițiile locuitorilor și starea lor, se menționează despre aceștia „.....cu chirii, loc de hrană puțin”, ceea ce înseamnă că și la acea dată, dorohoiienii au hrană neîndestulătoare, puțin pământ, ocupându-se cu negoțul și cărăușia.

În Moldova, cu începere de la 1 ianuarie 1832 se va aplica Regulamentul Organic. În decursul timpului, opiniile exprimate de cei avizați față de Regulamentul Organic sunt destul de contradictorii, poate și datorită resentimentelor antirussești ale unor reprezentanți ai societății românești din diverse perioade.

Și totuși ce reprezintă Regulamentul Organic?

În partea de introducere a ultimei ediții a “Regulamentului Organic al Moldovei”, ediție integral realizată de Dumitru Vitcu și Gabriel Bădărău cu sprijinul lui Corneliu Istrate, se dezvoltă una din cele mai interesante, complexe și complete definiții ale Regulamentului Organic: „Născut din conjugarea intereselor interne, pe de o parte, reprezentate de revendicările, tendințele sau predispozițiile (dar și obstrucțiile) reformiste ale boierimii moldo/valahe după abolirea regimului politic turco-fanariot și celor externe,

¹⁵ Biblioteca Academiei Române MSS rom, nr.504.

¹⁶ Istrate Corneliu, *Condica visteriei Moldovei din anul 1803*, în manuscris, pp.37-38.

¹⁷ Arhivele Statului Iași, mss rom., nr.57.

¹⁸ Corneliu Istrati, *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1979, pp.155.

pe de alta, ilustrate prin creșterea apetitului anexionist al Rusiei înveșmântat în haina străvezie a protectoratului unilateral asumat asupra popoarelor creștine din Orientul european, pe fondul degradării continue a capacității de conservare a Imperiului Otoman, după pacea de la Kuciuk-Kainardgi, Regulamentul Organic semnifică nu doar un simplu act legislativ înseriat celor cu valoare constituțională pentru societatea românească, ci un autentic jalon, cu multiple simboluri sau valențe în procesul complex al evoluției acesteia către modernitate în prima jumătate a sec. al XIX-lea¹⁹.

Preocupat de această problemă ani îndelungați, regretatul profesor universitar Gh. Platon se pronunță tranșant: „Regulamentele Organice, în esența conținutului lor, au reprezentat totuși o operă de progres netăgăduit. Reliefând existența unei națiuni române (...) și dându-i expresie prin normele comune de exprimare (...), înlăturând o serie de instituții și practici feudale, ele au creat un aparat de stat modern și un climat mai propice pentru dezvoltarea noului”²⁰.

Punând bazele unei noi societăți, Regulamentele Organice încearcă să sădească respectul pentru lege în întreaga organizare a celor două principate, Moldova și Muntenia, reglementând și „chipul facerii înscrierii sau catagrafii”, organizarea comisiilor pe fiecare ținut, componența, categoriile de birnici ce urmează a fi înscrși, mazilii, ruptașii și rupele visteriei, negustorii de toate felurile, meșterii din toate breslele și birnicii lucrători de pământ, obligațiile fiecărei categorii, precum și „clasurile nesupuse nici la o dari”, „cliosul bisăricesc”, „boierii”, „corpul academicesc”, „privilegiații” și „nația jidovească”.

Se stabilește totodată că „înscrierile se vor face la fiecare șapte ani”, prima catagrafie alcătuită după noile reglementări, realizându-se în 1832²¹.

V. CATAGRAFIA DIN 1832

În ținutul Dorohoiului sunt înregistrate trei orașe și târguri: Dorohoi, Mihăileni și Herța.

Ca în majoritatea orașelor Moldovei, și la Dorohoi se înregistrează un puternic spor demografic, numărul capilor de familie practic dublându-se, de la 296 în 1803 la 644 în 1832, o creștere procentuală extrem de mare, 217,56%. Această creștere e legată de numărul mare de imigranți evrei, din prima jumătate a sec. al XIX-lea, ei așezându-se aproape în exclusivitate în orașe și târguri.

Măsurile fiscale și administrative antievreiești luate de Rusia și Austria în Ucraina, Polonia, Cehia, Galiția, războaiele ruso-austro-otomane soldate cu ocupația militară a teritoriului Moldovei (1769-1774, 1787-1792, 1806-1812, 1828-1829) au grăbit și facilitat pătrunderea evreilor în Moldova, unde au găsit pentru început o țară deschisă imigranților, fertilă, care le oferea numeroase posibilități de câștig. Acest adevărat exod

¹⁹ *Regulamentul Organic al Moldovei*, ediție integrală realizată de D.Vitcu și G.Bădărău, cu sprijinul lui Corneliu Istrati, Ed.Junimea, Iași 2004, p.15.

²⁰ Gh.Platon, *Regulamentele organice și elaborarea lor*, în *Academia Română, Istoria Românilor*, vol.VII, tom 1, *Constituirea României moderne(1878-1821)*, coordonator, Dan Bcrindei, E.E., București, 2003,p.86.

²¹ Cf. Al.Papadopol – Calimah, *Generalul Pavel Kiseleff în Moldova și Țara Românească (1829-1834)* după documente rusești în „A.A.R.M.S.I.” S.II , tom 9 , 1886-1887, p.83.

al evreilor a neliniștit treptat autoritățile moldovenești, care nu pregetă să ia măsurile necesare de reducere a fenomenului, iar în documentele interne oficiale și neoficiale dintre 1830-1850, autoritățile folosesc totuși mai des expresia de „năvălire a jidovilor.”

La 1832 în Dorohoi trăiau 1702 de suflete, orașul fiind mai mic ca număr de locuitori față de Botoșani (13.796 locuitori) și Herța (2123 locuitori), apropiat de Ștefănești (1703) și mai mare ca Mihăileni (1403 locuitori), Săveni (602 locuitori) sau Bucecea (114 locuitori)²².

De menționat că această creștere este înregistrată după epidemiile de ciumă și holeră din 1829-1831, care au produs în Moldova 8814 morți, 7,04% din totalul populației urbane a Moldovei, fără târgurile Dorohoi, Vaslui și Mihăileni. Această situație se petrece cu toate măsurile severe luate de guvernatorul rus Pavel Kiselev: introducerea carantinei, supravegherea intrărilor și ieșirilor din țară, rânduirea medicilor de ținuturi prin toate județele²³.

Din numărul total (1702) al locuitorilor dorohoieni, 864 (50,76%) erau parte bărbătească iar 838 (49,24%) femei, numărul bărbaților fiind ușor mai mare decât al femeilor, îndeosebi în familiile locuitorilor pământeni. Spre deosebire de recensămintele anterioare, datele sunt mai precise și detaliate, permițând o analiză și o imagine mai bună pentru radiografierea acestei perioade.

În ceea ce privește *structura socială*, aceasta reiese din atenta analiză a celor cinci categorii fiscale.

1. Clasa boierilor cu a lor familii de slugi (1832)

boierii – 20	slugi - 61	țigani robi bărbați – 49
cucoane - 18	slujnice – 50	țigani robi femei - 34
fii de boieri – 23	fii de slugi -	fii de țigani - 28
fiice de boieri - 30	fiice de slugi -	fiice de țigani - 44

Suma totală de suflete a acestei clase, incluzând slugile și țiganii este de 357, dar nr. boierilor este de 91, ceea ce reprezintă 5,35% din totalul populației dorohoiene. În același timp, la Botoșani se înregistrau 124 boieri, la Herța 2 și la Săveni doar unul.

2. Clase de gios cu a lor familii și slugi cuprindea:

bărbați - 24	slugi, bărbați - 14
femei - 22	slugi, femei - 13
feciori - 26	copiii slugilor -
fiice - 21	

În Botoșani, clasa cuprindea 10.027 suflete, în Herța 865 suflete și la Săveni doar 6 suflete.

²² E.Negrui, Munteanu, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenești la 1832 în Populație și societate*, vol.I, Cluj 1972, p.256

²³ *Regulamentul Organic al Moldovei*, op.cit., p.32.

3. Tagma bisericească cu a lor familii și slugi

- călugări -
- slujitori bisericești - 20
- femeile acestora - 17
- feciorii acestora - 12
- ficele acestora - 14
- slugi - 9
- slujnice - 6

Fără slugi, tagma bisericească cuprindea 78 suflete (4,58%) din totalul locuitorilor dorohoieni. Viața religioasă se desfășura în cele două lăcașe de cult, o biserică și o mănăstire, la care slujeau 20 de preoți și diaconi dascăli. Regulamentul Organic stabilește organizarea tagmei bisericești, numărul de preoți (2 preoți la 50-100 credincioși), precum și privilegiile acestei categorii. În Botoșani această tagmă avea 372 suflete, în Herța 41 și în Săveni 21²⁴.

4. **Supușii străini** sunt în număr de 24 (1,41%) din total, beneficiind de importante privilegii și nefiind sub jurisdicția Moldovei, motiv pentru care autoritățile încearcă să le reducă constant numărul și privilegiile.

5. **Jidovii** cu familiile lor formează, incredibil, de la acea dată încă, majoritatea populației, fiind înregistrați după cum urmează:

- jidovi -258
- jidauce - 279
- fii de jidovi - 253
- fice de jidovi -266

Total: 1056 de locuitori evrei, ceea ce reprezintă 62,05% din populația orașului. Procentual, Dorohoiul este situat, după ponderea populației evreiești pe locul IV în Moldova, după Bucecea (85,97%), Frumușica (79,77%) și Târgul Nou (69,99%). În Botoșani, la 1832 sunt înregistrați 1118 evrei (8,10%), în Herța 1056 (49,74%), în Târgul Nou 729 (69,9%), Bucecea 98 (85,97%) și la Săveni 71 (11,7%).

Evreii sunt ajutați la casele lor de 67 slugi, din care 43 bărbați și 24 de femei. **Slugile** din Dorohoi provin prin imigrarea din satele învecinate, fiind în număr de 220 și reprezentând 12,92% din totalul locuitorilor. Astfel, 111 (50,45%) sunt slugi boierești, 27(12,28%), slugi la « clasa mai de jos », 15 (6,81%) slugi de preoți și 67(30,46%) slugi de evrei.

²⁴ Arhivele Statului Iași, Tr.644, op.708, *Statistici științi pe 1832*. Calcul propriu.

Țiganii robi ai boierilor sunt în număr de 155 (9,10%)²⁵.

Sintetizând datele pe categorii sociale și etnice situația în Dorohoi se prezintă astfel :

1. *Boierii* – 91 suflete, reprezentând 5,35 % din numărul total al locuitorilor.

2. „*Clasa mai de gios*” – 93 de suflete, reprezentând 5,47% din numărul total al locuitorilor.

3. *Tagma bisericească* – 63 suflete, reprezentând 3,70% din numărul total al locuitorilor.

4. *Evreii* – 1056 suflete, reprezentând 62,05% din numărul total al locuitorilor.

5. *Supușii străini* - 24 suflete, reprezentând 1,41% din numărul total al locuitorilor.

6. *Slugile* – 220 suflete, reprezentând 12,92% din numărul total al locuitorilor.

7. *Țiganii* – 155 suflete reprezentând 9,10% din numărul total al locuitorilor.

TOTAL : 1702 suflete, reprezentând 100% locuitori.

Structura pe vârste exprimă vitalitatea unui popor, având un rol esențial atât în ceea ce privește potențialul material și spiritual al unei națiuni, cât și posibilitățile sale de devenire. La 1832, Dorohoiul avea o populație foarte tânără. Din cei 1678 locuitori (fără supușii străini, 24) 717 (42,72%) sunt copii după cum urmează :

Specificație	Total copii	Din care		%
		Bărbați	Femei	
Copiii boierilor	53	23	30	7,39
Copiii „clasei mai de gios”	47	26	21	6,55
Copiii tagmei bisericești	26	12	14	3,63
Copii ai evreilor	519	253	266	72,39
Copii slugilor	-	-	-	-
Copiii Țiganilor	72	28	44	10,04
TOTAL	717	342	375	100

Structura, majoritar evreiească, a populației din Dorohoi la 1832, conduce și la un grad de confort destul de bun, dacă îl analizăm numai prin coeficientul de coabitare. Cele 644 de familii, locuiesc în tot atâtea case, având 1702 suflete și un coeficient de coabitare de 2,6 suflete/ locuințe, coeficient sub media Moldovei. La Iași coeficientul de coabitare era de 8,5, la Hârlău – 4,8, Bucecea – 5,4, Săveni – 4,2, Ștefănești – 4, Botoșani – 4,7. Doar Frumușica cu 2,1, are un coeficient mai bun, Dorohoiul fiind pe penultimul loc între orașele Moldovei²⁶.

²⁵ Ecaterina Negruți, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova 1850-1859*, Iași, 1997, Ancxa 6,7,8,9,10

²⁶ Ecaterina Negruți, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova 1800-1859*, Ancxa 12

Ocupațiile

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în urma schimbărilor demografice profunde, a infuziei de evrei și de populație tânără, dintr-un oraș cu rol administrativ, Dorohoiul se transformă treptat într-un oraș comercial și meșteșugăresc, cu funcție administrativă și comercială.

La 1832 din “Treptele negustorești posesorii” făceau parte 112 locuitori, grupați în trei stări: a I-a – 4, a II-a – 13, a III-a – 95.

Numărul meșterilor este de 64, din care 60 meșteri de treapta a III-a și 4 calfe. Cei 176 negustori și meșteri reprezintă 10,3% din populația orașului. Ceilalți lucrau la cele 4 mori de apă, 4 mori cu cai, o fabrică de lumânări și la cele 21 de velnițe pentru fabricarea rachiului din cereale. Numărul negustorilor și meșteșugarilor era mic față de Botoșani (1621), dar mai mare comparativ cu cel din Ștefănești (143), Frumușica (23), Bucecea (10), Târgu Nou (99) și Săveni (14)²⁷.

Locuitorii, fiind majoritari evrei și numărul animalelor mic - 190 de cai, 300 boi, 645 vaci, 242 oi și 447 porci - însemna aproximativ o vacă de familie, 1 bou la 2 familii, o oaie la 3 familii, un cal la 4 familii, 3 porci la 2 familii²⁸.

VI. RECENSAMÂNTUL DIN 1859

Instaurarea domeniilor pământene și mai apoi introducerea Regulamentului Organic au contribuit în mare măsură la sporul demografic urban din Moldova. Garanția oferită de o guvernare și o administrație românească ordonate, siguranța averii și a persoanei au atras creșteri de populație prin migrații definitive, îndeosebi strămutarea țăranilor la orașe, imigrările românilor din afara granițelor politice ale Moldovei, imigrările din sudul Dunării și îndeosebi continuarea procesului de imigrare masivă a evreilor. Evident, trebuie luate în calcul și măsurile de organizare a sistemului sanitar introdus prin Regulamentul Organic, fapt ce a contribuit la un spor natural ridicat²⁹.

În analiza sporului demografic am luat ca termen de referință statisticile din 1832 și 1859, întrucât, cu toată relativitatea cifrelor înscrise, mai cu seamă a celor din 1832, cele două statistici rămân cele mai complete și mai apropiate de realitate.

Între 1779 și 1859, numărul orașelor și târgurilor din Moldova a crescut de la 13 la 81, cea mai mare creștere înregistrându-se între 1832-1859, când populația urbană raportată la totalul populației a ajuns la 21,75%.

²⁷ Arhivele Statului Iași, *Extractul așezării neguștorilor și a meșterilor patentari de prin târguri și orașe cu calfele lui -1832*, Doc.P.X.L. VI, nr.28

²⁸ Arhivele Statului Iași, Fr.644, op. 708, *Statistici științifice pe 1832*, calcul propriu.

²⁹ *Regulamentul Organic al Moldovei*, op.cit., p.413-420

a) Populația și densitatea absolută

La începutul domniei lui Al.I. Cuza s-a realizat un prim recensământ al populației, al cărui rezultat a fost publicat în «Analile Statistice ale României» în anul 1860 și în «Lucrările statistice ale Moldovei» între anii 1859-1860. Rezultatele publicate au demonstrat că lucrarea n-a corespuns pe deplin așteptărilor dar, cu toate neajunsurile, se marchează un salt calitativ și în direcția evidenței populației după principii moderne.

La 1859, Dorohoiul avea 1595 de capi de familie cu 6049 suflete, față de 644 capi de familie cu 1702 de suflete la 1832, o creștere foarte mare de 355,40%, situându-se în rândul orașelor mijlocii din Moldova, alături de Tecuci, Tg. Neamț, Tg. Ocna, Bacău, Fălticeni și Focșani. (Anexa 1).

După «Dicționarul geografic al județului Dorohoi(1890) al lui G.Filipescu Dubău, la 1859 vatra orașului Dorohoi avea 100 de fâlci (1 falce =1,4322 ha) cu o densitate de 60,49 locuitori pe falce.

Creșterea numărului de locuitori a determinat și o creștere în densitate a populației, casele fiind construite în majoritate din lut și cărămidă, piatra și lemnul fiind materiale de construcție deficitare pentru zonă.

b) Compoziția socială a populației urbane din Dorohoi(1859)

Spre deosebire de populația rurală, populația urbană a fost și este mai eterogenă sub aspect social, profesional, etnic și religios. În componența orașelor românești din secolul al XIX-lea intrau: meșteșugari și țărani, negustori țărani și boieri, clerici și slujbași, robi și vagabonzi, fiecare aflându-se în condiții sociale, economice, fiscale și juridice deosebite.

Abolirea monopolului otoman asupra comerțului extern, desființarea vămilor interne, stabilirea unui regim fiscal mai ordonat au determinat un spor demografic important, fapt ce se desfășura paralel cu stratificarea și diferențierea locuitorilor, trecerea de la o stare la alta fiind din ce în ce mai rapidă.

În general, statisticile timpului clasifică populația pe categorii fiscale și anume categoriile „supuse dărilor”, cele „nesupuse dărilor” și privilegiatii. Această împărțire pe categorii fiscale nu corespunde împărțirii după clasele sociale și nici după ocupații. Birnicii din orașe, de exemplu, alcătuiau o categorie eterogenă; în rândul lor intrau țărani cu sau fără obligații de clacă, lucrători cu ziua, slugi, negustori și meșteri, slujbași inferiori în administrație. Căpătaierii puteau fi lucrători cu ziua, plugari, slugi, slujitori în administrație, practicau negoțul sau diferite meșteșuguri. Celelalte categorii fiscale: mazili, ruptași, rupte ale visteriei, privilegiatii, aveau deasemenea ocupații foarte variate, de la aceea de mici boiernași, proprietari, până la negustori, meșteri, slujbași etc.

În cazul statisticilor fiscale pe care le-am folosit, 1774, 1803, 1816, 1832, modul de clasificare a populației nu este concludent pentru cunoașterea ei sub raport social și profesional. După cum am prezentat, statistica din 1832 împarte populația în: „clasa boierilor”, „clasis mai de gios”, „tagma bisericească”, sudiți și evrei. În fiecare din aceste « clasis » s-a indicat și personalul de serviciu, adică slugile și țiganii robi.

Această modalitate de repartizare a populației este evident arbitrară, nu mai corespunde doar din punctul de vedere al ocupațiilor dar și din punct de vedere social.

„Clasa mai de gios” cuprindea toată populația orășenească, în afară de categoriile „mai de sus”, atât pe negustorii și meșteșugarii din orașe cât și pe lucrătorii plugari, zilierii, slujbașii etc. O împărțire mai judicioasă s-a făcut în statistica din 1859, în care locuitorii au fost repartizați la următoarele 8 categorii: tagma bisericească și călugărească, cultivatorii, meseriașii, comercianții, sudiții și clase ce nu au fost supuse dărilor - evreii și orfanii.

Totuși și această clasificare a populației a îmbrăcat criterii combinate: profesionale și fiscale (ca de exemplu clasele ce nu au fost supuse dărilor, sudiții etc. iar categoria cultivatorilor putea cuprinde atât pe țăranii clăcași cât și pe proprietari și arendași).

Ca atare, mai ales pentru perioada anterioară anului 1859, este greu de clasificat amonic populația orașului Dorohoi din punct de vedere social și profesional.

1. Boierimea, deși prin ocupații era legată de proprietățile funciare ce le dețineau în mediul rural, a fost permanent atrasă de orașe, mai ales de capitala țării și de orașele reședință de ținut. Slujbele pe care boierii le aveau în administrația centrală, ca și în aceea a ținuturilor, obligau, mai ales pe marii boieri, să petreacă o parte însemnată din an în orașe, ocupându-se cu afaceri comerciale, agricole. Tendința de stabilire a boierilor în orașe a crescut odată cu dezvoltarea pieții interne, creșterea importanței orașelor sub aspect economic, politic, cultural și urbanistic. Într-o statistică parțială din 1857 în ținutul Dorohoi sunt înregistrate 162 de boieri, din care 24 locuiesc în orașul de reședință. Așezarea acestor boieri în oraș avea ecou pozitiv sub raport urbanistic, datorită caselor mari și frumoase pe care le construiau, cu acareturi vaste pentru cai, calești și trăsurii, pentru plimbările protipendadei pe traseul Dorohoi-Leorda sau Dorohoi-Broscauți.

În statistica din 1859, boierii au fost incluși în categoria “claselor ce n-au fost supuse dărilor”, fără a fi diferențiați.

2. Meșteșugarii și comercianții

Aceste categorii formau grupa populației active de bază, elementele orășenești cele mai lucrative, ei asigurând funcția economică fundamentală a orașului. Locuitorii care practicau meseriile și negoțul erau majoritari ca număr și alcătuiau adevărata burghezie orășenească cu stratificarea și particularitățile ei, condiționate de starea social-economică a Moldovei de atunci.

O notă specifică structurii sociale a orașului moldovenesc constă în faptul că meșteșugarii și negustorii nu erau total ruși de agricultori. Orășenii aveau vite și cultivau terenuri din moșia târgului. În urma aplicării Regulamentului Organic pentru meșteri și negustori s-a instituit un impozit după starea materială, plătit pe baza unei patente, în virtutea căreia se exercita meseria și negoțul. Între 1803 și 1859 numărul meșteșugarilor și negustorilor din orașele Moldovei a crescut de la aproximativ 1000 în 1803, la 9693 în 1832 și la 18.553 la 1859, adică o creștere de peste 18 ori. Creșterea se datorează îndeosebi imigrărilor masive de populație evreiască din această perioadă.

La 1851, în Dorohoi, numărul comercianților și meșteșugarilor patentari pământeni era destul de mic în comparație cu cel al evreilor. Negustorii erau în număr de

13 (starea I –4: starea a III-a – 8 și o calfă), meșterii patentari 43, (treapta a III-a –33, calfe – 10) deci un total de 56 negustori și meșteșugari pământeni comparativ cu 258 negustori și meșteșugari evrei, numărul acestora din urmă fiind aproximativ de 5 ori mai mare³⁰.

La acea dată comerțul și meșteșugurile se aflau sub controlul evreilor ca urmare a numărului lor preponderent în această ramură de activitate cât și faptului că ei creditau deseori pe negustorii și meșterii români. Cauzele acestei situații rezidă în mobilitatea deosebită a populației evreiești care a știut dintotdeauna să speculeze eficient diferitele oportunități, era mai bine informată și inovatoare. Negustorii și meșterii evrei își valorificau cu atenție calitățile deosebite: ordinea, prudența, spiritul de economie, de solidaritate și întrajutorare, abilitatea și știința lor de a pune în valoare produse noi, de a folosi tehnici noi, de a găsi mijloace de atragere a clienților și de curaj, deoarece comerțul în condițiile de atunci, amenințat permanent de neprevăzut, presupunea și riscuri.

La 1859, în Dorohoi au fost înregistrați 16 de negustori și 79 de meseriași pământeni, 95 de capi de familie, reprezentând doar 5,98% din numărul total al capilor de familie. Cel mai ridicat procent de pământeni la această categorie era la Galați (56,64%). La Botoșani această categorie reprezenta 9,44% din total, la Iași 16%, la Herța , 19%, la Ștefănești 23,21% și la Mihăileni 4,19%. Familiile acestor categorii cuprindeau la Dorohoi 336 de suflete. Evreii și sudiții, negustori și meșteri erau în număr de 828 capi de familie, 695 evrei și 38 de sudiți. Numărul evreilor comercianți și negustori reprezentau 43,57% din totalul familiilor, iar al sudiților 2,38%.

3. Tagma bisericească

Era reprezentată de 22 de capi de familie (preoți, diaconi, dascăli) cu 79 suflete, revenind o medie de 3,6 suflete pe cap de familie. Capii de familie erau 13 bărbați și 9 femei, iar după stare civilă 11 însurați, 2 văduvoi și 9 văduve. Procentual, această tagmă reprezintă 1,37% din numărul total al capilor de familie.

4. Cultivatorii

Un număr important dintre locuitorii Dorohoiului continuau să se ocupe cu agricultura și în această perioadă. Pe lângă boierii și arendașii care locuiau în oraș, unii târgoveți aveau mici proprietăți, vii, livezi pe care le exploatau singuri și cu ajutorul lucrătorilor plătiți. Chiar și negustorii sau meșterii avuți aveau proprietăți funciare. În 1859 în Moldova în cele 22 orașe se aflau 16.040 cultivatori. Din totalul orașenilor de 71.530 de capi de familie, 23,3% erau lucrători agricoli. Recensământul din 1859 înregistrează în oraș 444 cultivatori (367 bărbați și 77 femei), cu un număr de 1541 suflete și o medie de 3,47 suflete pe familie. Cultivatorii reprezintă 27,83% din totalul capilor de familie asigurând și aprovizionarea orașului cu produsele agricole necesare.

³⁰ Extract pentru negustorii și meseriașii patentari –1851, Arhivelc statului Iași, tr.1423, op.1619,nr.1054, Ecstractul visteriei.

5. *Clasele nesupuse dărilor*, formate din reprezentanți ai starilor privilegiate și ai supușilor acestora, ale căror privilegii și număr se restrâng treptat, cuprinde 301 capi de familie cu 893 suflete, reprezentând 18,87% din totalul populației.

Pentru stabilirea acestor raporturi procentuale la structura socială, raportarea am făcut-o la numărul capilor de familie și nu al sufletelor, întrucât nu toți membrii familiilor erau activi iar unii fac disidență profesională față de familia de proveniență.

Nr.crt.	Specificație	Nr.capi de familie	Raport procentual	Obs.
1	Tagma bisericească	22	1,37%	Din lucrările
2	Negustorii și meșterii evrei	695	43,58%	statistice ale
3	Negustorii și meșterii sudiți	38	2,38%	Moldovei, cap.II.
4	Negustorii și meșterii pământului	95	5,95%	Populațiunea pe 1859 și 1860,
5	Cultivatorii	444	27,84%	pp. 23-127
6	Clasele nesupuse birului	301	18,88%	
7	Total	1595	100%	

În afara acestor categorii, în fiecare oraș existau și așa zișii „căpătaieri”, cerșetori al căror număr ca și astăzi este foarte greu de estimat cert și nu l-am luat în calcul.

c) Compoziția etnică a populației din Dorohoi la 1859

Spre deosebire de populația rurală, alcătuită de cele mai multe ori exclusiv din elemente autohtone, populația urbană se caracterizează printr-o mai mare varietate de etnii.

Dorohoiul, prin poziția geografică și nu numai, a atras de timpuriu un aflux de străini din cele mai diverse zone, unii stabilindu-se temporar, dar mulți, atrași de perspectivele zonei, s-au stabilit definitiv aici. Structura etnică a populației din Moldova, la 1859, formată din români - 1.185.132 de suflete (80,98%), evrei - 124.867 de suflete (8,53%), rasa slavă-89.662 de suflete (6,12%), germani - 9270 (0,63%), rasa romă - 6953 (0,47%), greci - 6658(0,45%), turci, armeni și unguri(2,82%) se reflectă în general și la nivelul Dorohoiului.

1. *Românii* din Dorohoi reprezentau 48,66% în anul 1859, majoritatea la limită din populație, fiind înregistrați 862 de capi de familie cu 2944 suflete. Numărul, ponderea românilor este cu mult sub media pe Moldova, care era de 80,98% dar numărul și ponderea lor a crescut comparativ cu anul 1832 .

2. *Evreii* formează majoritatea străinilor, ocupând locul al II-lea după români, reprezentând 48,48% cu 695 capi de familie și 2933 de suflete din care 600 erau însurați, 21 văduvoi și 74 văduve. După sex, numărul bărbaților și al femeilor este echilibrat, 1451

și respectiv 1482. Reprezintă o populație tânără din 2933 suflete, 1458 (49,71%) sunt sub 15 ani. Comparativ cu anul 1832, procentual, numărul populației evreiești a scăzut³¹.

Dacă până în secolul al XIX-lea, autoritățile moldovene am privit cu bunăvoință venirea în țară a străinilor, inclusiv evrei, pentru dezvoltarea activităților comerciale și meșteșugărești, ulterior numărul mare al imigranților evrei, îngrijorează autoritățile, nemulțumindu-i și pe autohtoni. În consecință prin Regulamentul Organic, ulterior se stabilesc măsuri restrictive pentru evrei la venirea în țară, pentru achiziționarea de proprietăți funciare și imobiliare, pentru angajarea de slugi creștine etc.

În Dorohoi, evreii meșteșugari și negustori în majoritate dețin monopolul pităriilor, căsăpiilor, velnițelor și spițeriilor, intrând deseori în conflict cu ceilalți locuitori, datorită prețurilor de monopol practicate și calității îndoielnice a serviciilor prestate și a mărfurilor vândute, fapt ce-i determină pe târgoveți să adreseze o scrisoare în acest sens către revizorul ministrului din Interior, în care „jidovii” sunt incriminați pentru că au lăsat orașul 3 zile fără pâine. Scrisoarea e semnată de 102 târgoveți iar răspunsul autorităților specifică: „Să se scrie atât municipalității de oraș cât și poliției că acei patroni care vor face pâine și sâmbătă să o aibă de bună calitate iar celorlalți să li se interzică a lucra cu totul, căci nu este demn nici rezonabil ca în țară creștină să fim supuși capriciilor”³².

Ca urmare a numeroaselor semnale, Poliția își intensifică controalele la negustorii evrei, urmărind respectarea mercurialului și calitatea produselor vândute. În data de 18.03.1863, Poliția orașului Dorohoi face un control privind calitatea făinii folosită de jidanul Ștrulu farmagiu și descoperă că 1/3 din făina folosită e picluită (aprinsă). Din această făină, jidanul făcuse o comandă de colaci pentru o înmormântare. Prefectul, pe actul de control, pune rezoluția de confiscare a făinii și amendarea evreului³³.

Astfel de situații continuă și în anii următori dar, treptat, vrajba surdă e înlocuită de conciliatori, evreii având un aport important în viața economică și spirituală a orașului. După 1859, imigrarea evreilor se reduce, având loc în același timp deplasarea acestora, din zona de nord spre regiunile de sud ale țării.

3. Supușii străini

Catagrafia din 1820 oferă o primă imagine de ansamblu asupra sudiților din Moldova. În 1820-1821 la Dorohoi, sunt menționați 8 sudiți, 2 supuși austrieci și 6 supuși ruși. Câțiva ani mai târziu, la 1826, în oraș erau 58 de sudiți, 50 de evrei supuși străini și 8 austrieci și ruși. Sudiții beneficiau de privilegiile personale, juridice și economice, scutiți de impozite personale, fapt pentru care și mulți evrei pământeni urmăreau să accedă la acest statut de „protejați”. Așa se explică prezența la 1845 a 12 târgoveți pământeni trecuți sub protecție străină³⁴.

³¹ Din *Lucrările statistice ale Moldovei*, op.cit.pp.72-73, 126-127.

³² Arhivele Statului Botoșani, Fond Prefectura Judectului Dorohoi, I, Ds.25, 1863-1864, fl.; f30.

³³ Arhivele Statului Botoșani, Fond Prefectura Judctului Dorohoi, DS ,1863-1864, f.40.

³⁴ Stela Măriceș, *Supușii străini din Moldova în perioada 1781-1862*, Iași, 1985, p.121.

În timpul domniei lui Al.I.Cuza, aceste privilegii fiscale ale sudiților, care afectau bugetul țării, au fost desființate prin „Legea patentei” din 1863, sudiții plasându-se, sub raport fiscal, pe picior de egalitate cu pământeni.

La 1859, supușii străini sunt în număr de 38 de familii, cu 172 de suflete, din care 94 sunt bărbați și 78 femei. Sunt supuși ruși, austrieci, germani și italieni, beneficiind în continuare de unele privilegii și nefiind supuși jurisdicției românești din Principate³⁵.

Raportată la numărul de suflete, sintetic, structura etnică a locuitorilor din Dorohoi la 1859 este următoarea:

Nr.crt.	Specificație	Nr.de suflete	%	Obs.
1	Români	2944	48,66%	majoritari
2	Evrei	2933	48,48%	
3	Supuși străini	172	2,86%	
4	TOTAL	6049	100%	

d) Structura familială

1. Repartiția pe sexe

La 1859, în Moldova, toată populația număra 1.463.927 de suflete din care 755.680 erau bărbați (51,62%) și 708.247 femei (48,38%).

La Dorohoi, în același an, din cei 6049 locuitori, bărbații erau în număr de 3045 (50,33%) iar femeile erau 3004 (49,27%), nefiind diferențe mari între cele două sexe: numărul ușor mai mare al bărbaților se înregistrează la tagma bisericească - 1, meseriașii - 30, comercianții -2, supușii străini - 6. clasele ce n-au fost supuse birului -101 și orfani - 1, în timp ce la cultivatori și evrei este mai mare numărul femeilor, respectiv cu 79 și 31.

2. Starea civilă

După cifrele statistice din 1859, prezentate la capitolul “Populațiunea după sex, stare civilă, vârstă și infirmități”, numărul capilor de familie la orașe se ridică la 71.530.

La Dorohoi, starea civilă a celor 1595 de capi de familie era următoarea:

Starea civilă	Număr	La 100 capi de familie (%)
Însurați	1214	76,12
Burlaci	96	6,01
Văduvoi	71	4,45
Văduve	214	13,42
Total	1595	100%

³⁵ *Ibidem*, pp.108-109.

Numărul văduvelor 214(13,42%) este de trei ori mai mare decât al văduvoilor, lucru lesne de înțeles. Cele mai multe văduve se regăsesc în tagma cultivatorilor – 77(36%) și în rândul claselor nesupuse dărilor- 50(23,3%).

3. Dimensiunea familiilor

Din comparația numărului capilor de familie cu cea a sufletelor din tagma respectivă, pentru Dorohoi reies la 1859, următoarele dimensiuni ale familiilor:

Nr. crt.	Specificație	Capi de familie	Suflete	Suflete de cap de familie	Obs.
1	Tagma bisericească	22	79	3,6	
2	Cultivatorii	44	1541	3,1	
3	Meseriașii	79	286	3,6	
4	Comercianții	16	50	3,1	
5	Supușii străini	38	172	4,5	
6	Clasele ce n-au fost supuse dărilor	301	893	2,9	
7	Evreii	695	2933	4,2	
	TOTAL	1595	5954		Lipsește orfanii

Numărul mediu al sufletelor de cap de familie pe oraș era de 3,8, situație asemănătoare și la nivelul întregii țări.

4. Structura pe vârste

Una din cele mai importante probleme demografice care poate exprima vitalitatea unei societăți este aceea a repartiției populației pe vârste. Vitalitatea unui popor este determinată în special de structura pe vârste a acestuia și are un rol esențial în ceea ce privește potențialul material și spiritual al unei națiuni cât și posibilitățile sale de devenire.

Până la 1859, nici un recensământ nu a înregistrat populația pe vârste. În 1859, fiecare categorie socială a fost împărțită în două grupe: capi de familie și membri de familie, grupa membrilor de familie fiind împărțită în două subrubrici, până la 15 ani și de la 15 ani în sus pentru femei și de la 15-25 ani pentru bărbați.

La Dorohoi s-au înregistrat 1246 bărbați sub 15 ani, 338 cu vârste cuprinse între 15 și 25 ani, 1370 femei sub 15 ani și 1420 peste 15 ani. Numărul femeilor și bărbaților sub 15 ani era de 2616, ceea ce reprezintă 43,24% din totalul populației orășenești. Întrucât bărbații au fost înregistrați numai de la 0 la 25 ani în număr de 1584, rezultă că numărul celor ce depășesc această vârstă era de 1461.

Sub acest aspect putem concluziona că, în anul 1859, Dorohoiul avea o populație foarte tânără, grupa de vârstă 0 – 25 ani cu 4374 suflete reprezentând 73,30% din populația orașului³⁶.

5. Structura confesională

În lipsa unor date legate de această problemă putem doar evalua că jumătate din populația ortodoxă o reprezentau creștinii ortodocși, 48% dintre locuitori erau adepți ai cultului mozaic iar restul romano-catolici și protestanți.

La 1859, împărțirea în categorii și structura populației din Dorohoi era următoarea: (vezi Anexa 2).

În timpul domniei lui Al.I. Cuza, și în domeniul actelor de stare civilă se introduce treptat mai multă rigurozitate și răspundere. Conform înaltului Decret al Domnitorului nr. 783/11 august 1863, de la 1 ianuarie 1864 actele de de stare civilă intră în competența organelor locale și a prefecturilor, care au obligația de a urmări și sintetiza anual aceste documente. Sarcini concrete revin preoților, comisarilor de poliție „scriitorulu comunalu” iar la nivel de ținut, datele urmau a fi centralizate de „Raportorul Statisticu”. Cuza încearcă să introducă și în Moldova respectul pentru document.

Anul 1864 este primul an când și la Dorohoi evidența pe linie de stare civilă intră în normalitate.

Condicile pentru nașteri, căsătorii și morți se întocmesc separat pe cele două religii majoritare, ortodoxă și mozaică.

În 1864 s-au născut „119 copii de nație izraelită”, 75 bărbați și 44 de femei, s-au întemeiat 18 familii și au decedat 99 persoane, 63 de bărbați și 36 de femei, înregistrându-se un spor natural de 20 persoane³⁷.

În același an, 44 de creștini, aparținând celor două biserici, Sf.Neculai și biserica Adormirii, s-au căsătorit, au fost botezați 159 de copii și au decedat 154, cele mai multe decese înregistrându-se în lunile februarie și martie - 34, spor natural, + 4. Primul născut, copil legitim, s-a înregistrat la 3 ianuarie 1864 fiind botezat cu numele Ioan, din părinți Ioana și Mihalachi Hariliuc, iar prima căsătorie a fost pe 19 ianuarie 1864, când « S-au căsătorit Anton holteiu, feciorul răposatului Gavril Prut și soția sa Icaterna, lucrători de pământ, mirele fiind din comuna Stracova, mireasa Safta, fată mare, fiica lui Ioan a Lupului și soția sa Safta – lucrători de pământ, mirele –22 ani, mireasa 18, nuni fiind Costachi Ladaru și soția sa Safta din Dorohoi³⁸.

Cât despre morți, interesante sunt diagnosticile, cauzele morții: „Dirău copiilor”, „De vărsat”, „Nădușeală”, „Gălbinari”, „desprindere de mațe”, „de junghi”, „de șopârlaiță” și evident, „de bătrânețe”.

Pentru populația Dorohoiului, la 1864, nu există alte date statistice mai complete decât cele furnizate de „Indicele comunelor României după noua organizare a Legii comunale”, când la Dorohoi sunt înregistrate 900 de case și 1400 de familii. Folosind

³⁶ Din *Lucrările statistice ale Moldovei, op.cit.* pp.92-93, 82-83, 32-33, 42-43.

³⁷ Arhivele Statului Botoșani, Fond I.P. Dorohoi, Ds 9/1864.

³⁸ Arhivele Statului Botoșani, F.P.I. Dorohoi, Ds.31/1864.

aceiași indice de calcul, 5 , rezultă că la acea dată Dorohoiul avea 7000 de locuitori, cu 951 mai mult decât în anul 1859, o creștere procentuală de 13,58% anual, destul de mare pentru acele timpuri³⁹.

Ion Ionescu de la Brad, în capitolul al II-lea - „Populațiunea” din lucrarea *Agricultura română din județul Dorohoi*, apărută la București în 1866, folosește pentru județul și orașul Dorohoi, datele recensământului din 1859, de a cărui coordonare s-a ocupat îndeaproape.

Analiza principalelor aspecte ale structurii demografice a orașului Dorohoi evidențiază o creștere permanentă a populației în prima jumătate a secolului al XIX-lea, fapt datorat evident și profundelor transformări economice, politice și sociale ce au avut loc în această perioadă și au marcat destinul românilor. Cea mai puternică creștere sub raport demografic se înregistrează între anii 1832 și 1859, când numărul locuitorilor crește de la 1702 la 6049, în 27 de ani o creștere de 355,40% (Anexa 3) când și în celelalte orașe și târguri ale ținutului înregistrează creșteri destul de mari.

Creșterea populației se realizează nu numai în plan cantitativ dar și calitativ, diversificându-se și accentuându-se stratificarea socială prin apariția a noi meserii, sporirea populației ocupate cu îndeletniciri neagricole, în special comerciale și industriale, intensificarea procesului de migrație a populației rurale din zonele adiacente spre oraș. Ca urmare, va crește și suprafața orașului care se extinde spre vest pe cursul superior al Jijiei, apar locuințe cu mansardă construite din cărămidă precum și elegante case boierești (Casa Burghel). Treptat, meșteșugarii și negustorii ocupă locul dominant în viața orașului care se transformă din centru administrativ în oraș cu funcții noi, administrative, comerciale, industriale și culturale. Sub presiunea „vremilor noi și a oamenilor noi”, pentru a-l parafraza pe Mihail Kogălniceanu, fost deputat de Dorohoi la 1857, vechiul aspect al Dorohoiului se schimbă , orașul prăfuit al sacagiilor, aspirând la statutul de așezare moldavă modernă.

Studiul Dorohoiul și locuitorii săi (1774 – 1864) urmărește evoluția populației târgului Dorohoi, începând cu anul 1774, când P. A. Rumentov, generalul armatei ruse, pornit în război împotriva Imperiului Otoman (1768 – 1774), întocmește prima Catagrafie a locuitorilor din fostul județ Dorohoi, nominalizându-i după topica vremii.

La 1774, în Dorohoi erau 177 de case și 850 – 900 de locuitori, din care 112 erau poștași, 6 femei sărace, 8 străini, 5 argați ai căpitanului de poștă, 10 preoți și dascăli, 3 ruștași, 5 țigani și 23 de evrei. Târgul era a doua așezare ca număr de locuitori din fostul județ Dorohoi, după Hudești, așezare cu 357 de case.

Catagrafiile ulterioare, din anii 1803, 1820, 1832, consemnează o creștere impresionantă a populației. Practic, în prima jumătate a sec. al XIX-lea, îndeosebi în perioada 1803 – 1832, populația orașului s-a dublat, ajungând la 644 de capi de familie, o creștere de 217,56 %.

În primul an al domniei lui Al. I. Cuza, se efectuează un nou recensământ, de altfel primul din epoca modernă, și după criteriile moderne. La 1859, Dorohoiul avea 6049

³⁹ Ministerul de Interne, Agricultură și Lucrări Publice, *op.cit.*, București 1865, pp.33-35.

de suflete, din care 79 erau de tagmă bisericască, 1541 cultivatori, 286 meseriași, 50 erau comercianți, 172 supuși străni, 893 reprezentau clasele nesupuse, 95 erau orfani și 2933 evrei. După sex, 3045 erau bărbați și 3004 femei. Încă din 1832, majoritatea populației este formată din evrei.

La 1864, Dorohoiul avea aproximativ 7000 de suflete, situându-se între orașele mijlocii din Moldova, alături de Tg. Frumos, Fălțiceni, Bacău, Focșani ș.a.

Dorohoi town and its inhabitants (1774-1864)

(Summary)

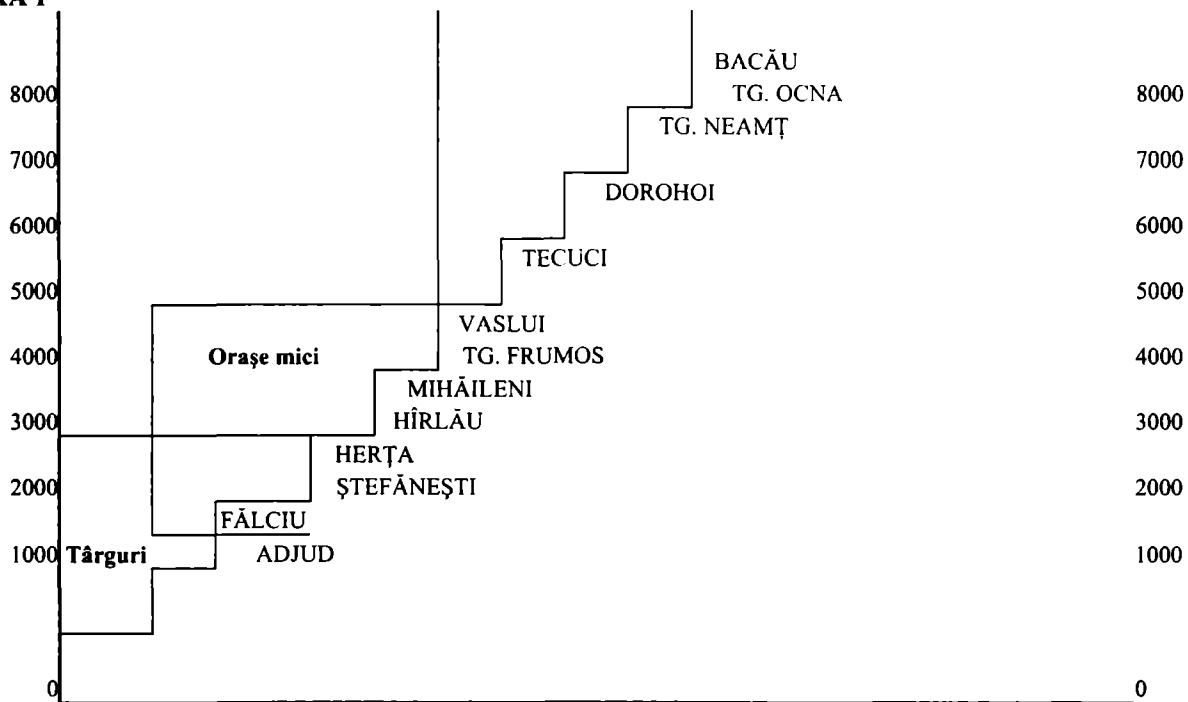
The study of *Dorohoi town and its inhabitants (1774 – 1864)* follows the evolution of the inhabitants of Dorohoi town since 1774 when P. A. Rumeanțov, the general of the Russian army went to war against the Ottoman Empire (1768 - 1774) and made the first Catagraphy of the inhabitants from the old district Dorohoi, giving them names after the topics of the time.

At 1774, in Dorohoi town were 177 houses and 850 – 900 inhabitants – 112 were postmen, 6 poor women, 8 foreigners, 5 labourers paid by the Capitan of the post office, 10 clerics, 3 rate payers, 5 gypsies and 23 Jews. The town was the second settlement by number of the inhabitants from the old district Dorohoi, after Hudești, a settlement with 357 houses.

The futures Catagraphies from 1803, 1820, 1832, show a demographical increasing. In the first half of the 19th century, especially in the period 1803 – 1832, the number of the inhabitants doubled, becoming 644 home-masters, an increasing of 217, 56%. In the first year when Al. I. Cuza ruled, a new demographical study was made, otherwise the first in the modern age, after modern criteria.

At 1859, Dorohoi had 6049 souls – 79 clerics, 1541 land-workers, 286 workers, 50 commercials, 172 foreigners, 893 off-paid taxes classes, 95 orphans and 2933 Jews. After sex, 3045 were men and 3004 were women. Since 1832 the majority of the inhabitants were Jews. At 1864, Dorohoi city had approximately 7000 souls, being close to the middle-towns of Moldavia, Tg. Frumos, Fălțiceni, Bacău, Focșani etc.

ANEXA 1

Clasificarea orașelor și târgurilor din Moldova după numărul locuitorilor la 1859

ÎMPĂRȚIREA ȘI STRUCTURA POPULAȚIEI ORAȘULUI DORHOI LA RECENSĂMÂNTUL 1859

Nr. crt.	Specificație	Capi de familie		Structura civilă a capilor de familie				Membrii de familie				Infirmii		Cafle	Total după sex		Totalul sufletelor din oraș	Totalul sufletelor din ținut	Totalul sufletelor
		B	F	Însurași	Burlaci	Văduvi	Văduve	B		F		B	F		B	F			
								Mai mici de 15 ani	Mai mult de 15 ani	Mai mici de 15 ani	Mai mult de 15 ani								
1.	Tagma bisericească	19	9	11	-	2	9	8	19	10	20	-	-	-	40	39	79	3111	3190
2.	Cultivatorii	367	77	329	14	24	77	326	38	354	379	56	35	-	731	810	1541	80047	81588
3.	Meseriași	78	1	68	6	4	1	71	9	51	76	5	3	19	158	128	286	2456	2742
4.	Comercianții pământului	16	-	15	-	1	-	9	1	7	17	2	-	-	26	24	50	470	520
5.	Supușii stăini	35	3	33	-	2	3	42	17	28	47	-	-	-	94	78	172	1329	1501
6.	Clasele ce n-au fost supuse dărilor	251	50	158	76	17	50	148	98	154	192	-	-	-	497	396	893	5506	6399
7.	Jidovii pământului	621	74	600	-	21	74	708	122	750	658	-	-	-	1451	1482	2933	10318	13251
8.	Orfanii	-	-	-	-	-	-	14	34	16	31	-	-	-	48	47	95	434	529
	TOTAL	1381	214	1214	96	71	214	1246	338	1370	1420	63	38	19	3045	3004	6049	103671	109720

Întocmit după Arhiva Statului Iași, din lucrările statistice ale Moldovei, capitolul II, Populațiunea pe 1859 și 1860.

**EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE LOCUITORI
ÎN TÂRGURILE DIN FOSTUL JUDEȚ DOROHOI ÎNTRE 1774 – 1859**

Oraș/Târg	1774		1803		1832			1859				
	Nr. de suflete	Nr. de copii de familie	Nr. de suflete	Nr. de copii de familie	Nr. de suflete			Nr. de familii	Nr. de suflete			Nr. de familii
					B	F	Total		B	F	Total	
Dorohoi*	885	177	1480	296	864	838	1702	644	3045	3004	6049	1595
Mihăileni*	-	-	255	51*	544	499	1043	268	1879	1774	3653	933
Herța*	-	-	2565	513	1049	1074	2123	584	1330	1424	2754	737
Darabani***	-	-	-	-	-	-	-	-	813	828	1641	431
Rădăuți***	-	-	-	-	-	-	-	-	496	427	923	247
Mamornita***	-	-	-	-	-	-	-	-	110	98	208	71
Burdujeni***	-	-	965	193**	273	249	522	137	884	845	1729	436
Total finit Orașe + târguri	885	177	5265	1053	2730	2660	5390	1633	8557	8400	16957	4450

* - Orașe

** - Fără evrei, nefiind indicat numărul lor

*** - Târguri